

Ulota phyllantha met sporenkapsels op Guernsey (Channel Islands)

Chris Buter & Hans Schoorl

Volgens beschikbare westerse determinatiewerken is het voorkomen van sporenkapsels bij *Ulota phyllantha* uiterst zeldzaam. Het aantal collecties van kapselende planten welke tot op heden verzameld werden en opgenomen in enig wetenschappelijk herbarium, beperken zich wereldwijd hoogst waarschijnlijk tot een zeer gering aantal. Met aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ontbreekt een dergelijke collectie ook in het Nationaal Herbarium te Leiden. De enige afbeelding (tekening) van een sporenkapsel werd aangetroffen in 'Mosses of Eastern North America', part 2 (Crum & Anderson, 1981).

Tijdens een recent verblijf (mei 2010) op Guernsey, Channel Islands, vond de tweede auteur een kleine, solitair groeiende pol van dit mos met rijpe sporenkapsels. Deze vondst vergde uiteraard nader onderzoek, dit vooral of het geen 'mengbestand' betrof, hetgeen evenwel niet het geval bleek te zijn. Voor de goede orde: naast de sporenkapsels zijn ook vele bladtoppen bezet met de kenmerkende bolvormige hoopjes gemmen. De groeiplaats van het betreffende polletje was een tak van een wilg staande op de oever van een klein stroompje en hier overheen hangende. Hoewel *Ulota phyllantha* in de directe omgeving vrij rijkelijk aanwezig was, stond het betreffende polletje absoluut solitair. Dit nu roept vragen op m.b.t. de geslachtsverdeling. Volgens de literatuur is *U. phyllantha* tweehuizig, maar de vondst doet eerder eenhuizigheid vermoeden. Bij oppervlakkig onderzoek, oppervlakkig om beschadigingen aan de collectie te voorkomen, werden echter geen antheridiën aangetroffen.

Hoewel de foto's, gemaakt door Bart Horvers, verreweg de meeste kenmerken van de kapsels duidelijk tonen (fig. 1) toch enige

aanvullingen hierop. De ribkanten zijn twee tot drie cellen breed. De alleen microscopische zichtbare stomata (huidmondjes) zijn oppervlakkig en vrij talrijk. Naar een huikje werd wel gezocht maar niet meer aangetroffen; volgens de literatuur zijn deze matig behaard.

Vindplaatsgegevens

Guernsey, Channel Islands. Nabij Auberge du Val, (sous l'église), op een wilg aan een smal beekje langs een verkeersweg. Het betreffende materiaal is opgenomen in het privé herbarium van J. Schoorl te Dordrecht.

Eerdere vondsten van kapselende planten

De eerste nauwkeurige beschrijving van kapselende planten werd opgesteld door Renauld & Cardot (1888). Opmerkelijk is wel dat het beschreven materiaal aan hen ter beschikking werd gesteld door Th. Howell die het verzamelde in Oregon (VS).

Deze beschrijving is ook door Limpricht (1895) vermeld. Tegelijkertijd maakt hij melding van een 'latere' vondst door Mrs. E.G. Britton van herbariummateriaal in het herbarium van Kew van *U. phyllantha* met kapsels verzameld door W.Ph. Schimper in 1868 in Killarney, Ierland. Het voorgaande is niet geheel te rijmen met een publicatie van Mrs. E.G. Britton in de Bulletin of the Torrey Botanical Club in 1888 waarin zij stelt dat zij naar aanleiding van de publicatie van Renauld & Cardot schriftelijk contact heeft opgenomen met Mr. J. Cardot waarbij zij claimt enige maanden eerder een identieke beschrijving met illustraties vervaardigd door S.E. Jelliffe, gereed te hebben gehad voor publicatie. Deze publicatie had betrekking op materiaal dat ook door Thomas Howell

Figuur 1. Kapselende *Uloa phyllantha* van Guernsey (foto's: Bart Horvers).

verzameld werd in Yaquina Bay, Oregon. Het voorgaande maakt wel duidelijk dat Mrs. Britton een goed ontwikkeld 'eergevoel' had. Anderzijds kan ook wel enig begrip opgebracht worden voor 'het langs elkaar heen werken' veroorzaakt door de tijdsgebonden communicatieproblemen. Vervolgens publiceert Mrs. Britton pas in 1894 de beschrijving van kapselende *Weissia phyllantha* (*Ulotia phyllantha*) welke het door T. Howell in Oregon verzamelde materiaal betreft. Daarnaast geeft ze een opsomming van enige andere vindplaatsen elders (veelal van steriele planten) maar ook één collectie (afkomstig uit het Jaeger herbarium) van een kapselende plant welke verzameld werd door Jensen in 1851 in Insula Mona, (Denemarken). Deze collectie betreft dan hoogstwaarschijnlijk de eerste collectie van sporulerende planten in Europa! In de latere (en beschikbare) determinatiewerken wordt daarvan evenwel geen gewag gemaakt.

Voor wat betreft het Verenigd Koninkrijk kan een sprong in de tijd gemaakt worden en kunnen de werken van bv. Braithwaite en Dixon hier verder buiten beschouwing gelaten worden, dit dank zij een publicatie van Jones (1947). In dit artikel dat hij schreef naar aanleiding van de vondst van kapselende planten van *U. phyllantha* op rotsen aan de kust van North Glen Sannox, Arran, Scotland op 27 april 1943, geeft hij ook een vrij complete opsomming van de eerdere vondsten in de UK. Met betrekking tot de VS stamt de eerste beschikbare informatie vervolgens van Stair (1947). In dit artikel bericht hij van de vondst van enige kapselende planten van *U. phyllantha* in 1945 en 1946 'on boulders just above high tide' in Yakutat Bay, Alaska.

Daarna volgt er een 'time gap' tot de publicatie van de moderne determinatiewerken. In vrijwel elk van deze werken is nauwelijks of geen aandacht geschonken aan kapselende planten van *Ulotia phyllantha*. Veelal volstaan de auteurs met de kwalificatie: kapsels '(very) rare'. In 'De Nederlandse Bladmossen' (Touw & Rubers 1989) vermeldt de bewerkster van het betreffende genus zelfs: 'Kapsels zijn bij ons nog nooit gevonden en het is de vraag of ze in Europa ooit zijn gevonden'.

Het voorgaande in overweging nemende zijn wij van mening dat de kwalificatie 'zeer zeldzaam' toegekend aan kapselende planten van *Ulotia phyllantha* tot op heden zeer terecht is.

Dank

Bart Horvers voor het maken van de foto's en Rienk-Jan Bijlsma voor het opsporen van oude literatuur.

Literatuur

- Britton, E.G. 1888. Bespreking van Renauld & Cardot, Revue Bryologique 15: 36. In: Index to recent American botanical literature. Bull.Torrey Bot.Club 15(7): 203.
- Britton, E.G. 1894. Contributions to American Bryology V. Bull.Torrey Bot.Club 21(2): 65-76.
- Crum, H.A. & L.E. Anderson. 1981. Mosses of Eastern North America. Columbia University Press. New York.
- Jones, E.W. 1947. Fruiting *Ulotia phyllantha* Brid. in Britain. Transactions of the British Bryological Society 1: 19.
- Limpricht, K. G. 1895. Die Laubmosses Deutschlands, Oesterreichs und der Schweiz. II Abtheilung. Uitg. Verlag von Eduard kummer, Leipzig.
- Renauld, F. & J. Cardot. 1888. La fructification de l'*Ulotia phyllantha* Brid. Revue Bryologique 15: 36-37.
- Stair, L.D. 1947. A contribution to the cryptogamic flora of Yakutat Bay, Alaska. The Bryologist 50(4): 349-365.
- Touw, A. & W.V. Rubers. 1989. De Nederlandse Bladmossen. Uitg. KNNV, Utrecht.

Auteursgegevens

C.G.J. Buter, Looiersveld 48, 5121 KE Rijen
J. Schoorl, Lindenlaan 18, 3319 XK Dordrecht

Abstract

Fruiting Ulotia phyllantha on Guernsey (Channel Islands)

Fruiting *Ulotia phyllantha* is very rare. Only one publication was found with both a description and drawing of the capsule (Crum & Anderson, 1981). During a recent stay (May 2010) on Guernsey the second author found a small, solitary growing cushion of this moss with mature capsules (near Auberger du Val, sous l'église). The material was found on a branch of a willow along a small stream. Besides the capsules most of the leaf apices bear clusters of gemmae characteristic for this species. The capsule ribs are two to three cells wide; the stomata superficial and rather numerous. Calyptrae were not found.

Photographs of the specimen are presented in dry and moist condition. The material is kept in the personal herbarium of Mr. J. Schoorl.